

Część I. Placówki dzienne

Rozdział I. Dienne domy pomocy

1. Podstawa funkcjonowania dziennych domów pomocy jako dziennych ośrodków wsparcia

Podstawę prawną działalności dziennych ośrodków wsparcia, w tym dziennych domów pomocy, stanowi PomSpołU. Już z ogólnych zasad zdefiniowanych w treści PomSpołU wynika, że pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Jednocześnie zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Zgodnie art. 51 PomSpołU osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia. Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. Może jednak również zapewniać całonocne miejsca okresowego pobytu.

Ośrodkiem wsparcia może być (art. 51 ust. 4 PomSpołU):

- 1) ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 2) dzienny dom pomocy,
- 3) dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży,
- 4) schronisko i dom dla bezdomnych oraz
- 5) klub samopomocy.

Zgodnie z art. 51 PomSpołU ośrodki wsparcia dziennego stanowią **jednostki organizacyjne pomocy społecznej; ukierunkowane są one na świadczenie usług opiekuńczych i realizację zadań bezpośrednio na rzecz określonych grup osób, do wspierania których zostały powołane.** Co ciekawe, PomSpołU **nie definiuje**, kto powinien być

organem założycielskim ośrodka wsparcia. Należy więc przyjąć, że ośrodki te mogą być prowadzone zarówno przez gminy, jak i podmioty niepubliczne, o ile udzielają określonego w przepisach wsparcia w ramach realizacji zadań publicznych. Praktyka pokazuje, że wiele organizacji pozarządowych podejmuje się realizacji tego zadania w ramach swoich celów statutowych. Istnieją zatem:

- 1) dzienne pomocy dla osób niepełnosprawnych,
- 2) dzienne domy pomocy dla seniorów,
- 3) dzienne domy pomocy dla osób bezdomnych.

Kategorii grup pomocowych jest wiele, a katalog wskazany w PomSpołU ma charakter katalogu otwartego. Ustawodawca nie ogranicza możliwości podmiotów w zakresie rozwijania struktur jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i wspierania kolejnych grup osób tego wymagających.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby ośrodków wsparcia dla osób starszych funkcjonujących jako dzienne domy pomocy lub dzienne domy seniora. Równoległe do tej formy wsparcia tworzone są kluby samopomocy, w ramach których osoby korzystające z tej formy wsparcia wzajemnie się wspierają i koncentrują na minimalizowaniu ujemnych skutków wykluczenia społecznego i otaczających ich problemów.

2. Organizacja dziennego domu pomocy

2.1. Organizacja pracy

Co do zasady ośrodek wsparcia powinien być placówką dziennego pobytu. Ustawodawca przewidział jednak możliwość prowadzenia okresowych miejsc całodobowego pobytu. Jest to możliwość, a nie obowiązek – z regulaminu jednostki powinno wynikać, czy taka możliwość została dopuszczona oraz na jakich zasadach i na jaki okres będzie udzielane wsparcie o charakterze całodobowym. Ustawodawca nie doprecyzował minimalnej czy maksymalnej liczby godzin, w czasie których dana placówka byłaby otwarta. Należy zatem wskazać, że pozostawiono tu dużą dowolność i czas działania placówki związany jest bezpośrednio z jej uregulowaniami wewnętrznymi, tzn. regulaminem oraz celami, dla których została powołana.

Szczegółową organizację ośrodka określa każdorazowo **regulamin organizacyjny**, który ustala podmiot kierujący. Z uwagi na brak jednolitych wymogów co do tworzenia ośrodków wsparcia jest to sektor niesamowicie różnorodny. Różne mogą być również regulaminy określonych jednostek, choćby w zakresie godzin otwarcia, liczby uczestników czy też standardów świadczonych usług. O ile działalność WTZ czy też ŚDS jest szczegółowo uregulowana w przepisach wykonawczych w znacznym stopniu ograniczających możliwości podmiotów prowadzących dane jednostki, o tyle w przypadku dziennych domów pomocy pozostawiono podmiotom dużą dowolność. Związane jest to zapewne z różnorodnością grup, które mogą być objęte potencjalnym wsparciem i ich różnymi potrzebami.

Poniżej zaprezentowano wzór regulaminu takiej placówki.

Wzór. Regulamin dziennego domu pomocy

Regulamin Dziennego Domu Pomocy w¹

§ 1

Informacje ogólne

1. Niniejszy Regulamin określa zasady funkcjonowania i organizacji Dziennego Domu Pomocy w, zwanego dalej: Domem.
2. Dom przeznaczony jest dla mieszkańców gminy w wieku 60+, którzy ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, a w szczególności dla osób, które ze względu na swoją sytuację zdrowotną i rodzinną wymagają wsparcia w zakresie integracji społecznej.
3. W Domu jest 30 miejsc dziennego pobytu.
4. Siedziba Domu znajduje się przy ul..... w.....
5. Funkcjonowanie Domu finansowane jest z budżetu Gminy, przy czym Gmina może podejmować starania o pozyskanie środków z innych źródeł zgodnie z obowiązującymi przepisami.
6. Podstawę prawną działalności Domu stanowią:
 - 1) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.),
 - 2) Regulamin organizacyjny Dziennego Domu Pomocy w (Zarządzenie nr Wójta Gminy w sprawie wprowadzenia Regulaminu organizacyjnego Dziennego Domu Pomocy w),
 - 3) Uchwała nr Rady Gminy w sprawie ustalenia szczegółowych zasad ponoszenia odpłatności za pobyt uczestników w Dziennym Domu Pomocy

§ 2

Cele i zasady pobytu

1. Głównym celem Dziennego Domu Pomocy w jest aktywizacja społeczna oraz integracja osób starszych z terenu Gminy
2. Celami szczegółowymi są:
 - 1) poprawa stanu psychofizycznego osób objętych usługami Domu,
 - 2) zaspokajanie potrzeb seniorów w sposób pozwalający na samodzielne funkcjonowanie i uczestniczenie w życiu społecznym,
 - 3) zapewnienie opieki.
3. Pobyt w Domu odbywa się na zasadach:
 - 1) poszanowania godności, wolności i dóbr osobistych każdego uczestnika,
 - 2) zapewnienia uczestnikom poczucia bezpieczeństwa,

¹ Powyższa placówka nie jest finansowana ze środków programu Senior+ i jako taka nie musi spełniać wymogów programu. W przypadku uzyskania dofinansowania z programu rządowego należy jednak dostosować powyższy regulamin do zapisów szczegółowych określonych w programie Senior+, a przedstawionych w pkt 3.2. poradnika.

- 3) zapewnienia wsparcia dostosowanego do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestnika,
- 4) integracji między seniorami a środowiskiem lokalnym.

§ 3

Zakres świadczonych usług

1. Dom świadczy następujące usługi:

- 1) o charakterze bytowym w zakresie zapewnienia miejsca pobytu w godzinach pracy Domu, ciepłego posiłku, ubezpieczenia NNW oraz inne usługi związane z realizacją zadań Domu,
- 2) o charakterze opiekuńczym w zakresie wsparcia w podstawowych czynnościach życiowych,
- 3) o charakterze wspierającym w zakresie organizacji czasu wolnego oraz zajęć terapeutycznych, integracji społecznej ze społecznością lokalną, kształtowania nawyków i postaw prozdrowotnych.

§ 4

Prawa i obowiązki uczestników

1. Każdy uczestnik ma prawo do:

- 1) pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych;
- 2) uczestnictwa we wszystkich zajęciach oferowanych przez Dom na terenie placówki i poza jej siedzibą;
- 3) przebywania na terenie Domu w godzinach jego pracy;
- 4) korzystania z wyposażenia Domu w sposób zgodny z jego przeznaczeniem, w tym do korzystania z materiałów przeznaczonych do terapii zajęciowej w obecności osoby upoważnionej do prowadzenia zajęć.

2. Każdy uczestnik ma obowiązek:

- 1) aktywnego udziału w organizowanych zajęciach i innych formach aktywności (w tym integracji ze społecznością lokalną);
- 2) współpracy z terapeutą zajęciowym w opracowaniu indywidualnego planu wsparcia uczestnika;
- 3) poszanowania prawa do godności, wolności i intymności innych uczestników,
- 4) dbania o wyposażenie Domu;
- 5) przestrzegania przepisów bhp, ppoż. i sanitarnych;
- 6) informowania personelu Domu o nieobecności, a także o każdorazowym opuszczeniu Domu w trakcie zajęć i potwierdzania wyjścia własnoręcznym podpisem w książce wyjść uczestników;
- 7) terminowego wnoszenia odpłatności za pobyt w Domu określonej w decyzji administracyjnej;
- 8) przestrzegania zakazu:
 - a) spożywania alkoholu i innych środków odurzających na jego terenie, a także przebywania na terenie Domu pod ich wpływem,
 - b) palenia tytoniu poza miejscami do tego wyznaczonymi,
 - c) wynoszenia sprzętów przeznaczonych do wykorzystania na terenie Domu,
 - d) wprowadzania na teren Domu osób nieupoważnionych,
 - e) wprowadzania na teren Domu zwierząt.

§ 5

Zasady i kryteria przyznawania miejsca

1. Miejsce w Domu przyznawane jest w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w

na wniosek osoby zainteresowanej, po przeprowadzeniu przez pracownika socjalnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w rodzinnego wywiadu środowiskowego.

2. Decyzja o przyznaniu miejsca w Domu określa jednocześnie termin, na jaki miejsce zostaje przyznane oraz wysokość odpłatności za pobyt i sposób jej ponoszenia.

3. Świadczone w Domu usługi są odpłatne.

4. Wysokość i sposób wnoszenia odpłatności za pobyt reguluje uchwała Rady Gminy

5. Średni miesięczny koszt pobytu w Domu ustalany na dany rok kalendarzowy Zarządzeniem Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w, podawany jest do wiadomości uczestników Domu do 31 stycznia danego roku.

6. Wysokość opłaty uzależniona jest od sytuacji dochodowej uczestnika ustalonej na podstawie rodzinnego wywiadu środowiskowego, przy czym odpłatności za pobyt w Domu nie ponoszą osoby, których dochód jest niższy od kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

7. W uzasadnionych sytuacjach, na wniosek uczestnika, dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w może go całkowicie lub częściowo zwolnić z ponoszenia odpłatności.

8. Do Domu przyjmowane są osoby:

- 1) prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe i samotnie zamieszkujące w rozumieniu przepisów ustawy o pomocy społecznej,
- 2) prowadzące wspólne gospodarstwo domowe i wspólnie zamieszkujące z rodziną,
- 3) pierwszeństwo w uzyskaniu wsparcia w formie pobytu w Dziennym Domu Pomocy w mają osoby, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej,
- 4) w przypadku braku miejsc, tworzy się listę osób oczekujących na miejsce w Domu.

9. Placówka jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym osób z niepełnosprawnością ruchową.

10. Placówka nie posiada miejsc całodobowego okresowego pobytu.

11. Uchylenie decyzji o przyznaniu miejsca w Domu następuje w przypadku:

- 1) rezygnacji uczestnika z pobytu w Domu,
- 2) stanu zdrowia uczestnika wymagającego innego rodzaju wsparcia,
- 3) naruszenia obowiązków uczestnika lub zakłócania prawidłowego funkcjonowania Domu,
- 4) nieuzasadnionej nieobecności uczestnika w Domu dłużej niż 14 dni.

§ 6

Nadzór i organizacja

1. Nadzór nad funkcjonowaniem Domu sprawuje dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w

2. Dom funkcjonuje 8 godzin dziennie w godz. od 7:00 do 15:00 od poniedziałku do piątku.

3. Dom nie zapewnia uczestnikom transportu z i do miejsca zamieszkania.

§ 7

Dokumentacja uczestnika

1. Dokumentacja uczestnika gromadzona jest w jego indywidualnych aktach.

2. Dokumentacja ta obejmuje w szczególności:

- 1) kopię decyzji administracyjnej przyznającej miejsce pobytu w Domu, określającej termin tego pobytu i wysokość odpłatności,
- 2) kopię informacji o stanie zdrowia uczestnika wraz z opinią lekarską o braku zdrowotnych przeciwwskazań do pobytu i uczestnictwa w zajęciach Domu,
- 3) kopię orzeczenia o niepełnosprawności uczestnika (o ile takie posiada),
- 4) oświadczenie uczestnika o zapoznaniu się z niniejszym regulaminem,
- 5) indywidualny plan wsparcia uczestnika,
- 6) inne dokumenty związane bezpośrednio z pobytom uczestnika w Domu,
- 7) kopię decyzji administracyjnej w sprawie uchylenia prawa do miejsca w Domu.

3. Akta uczestników prowadzą terapeuci zajęciowi.

4. Dokumentację Domu stanowią również:

- 1) listy obecności uczestników,
- 2) dzienniki zajęć,
- 3) plany pracy Domu wraz ze sprawozdaniami z ich realizacji,
- 4) sprawozdania,
- 5) pozostała dokumentacja wynikająca z bieżącego funkcjonowania Domu.

§ 8

Skargi i wnioski

Uczestnikowi przysługuje prawo składania skarg i wniosków do kierownika Dziennego Domu Pomocy w

§ 9

Postanowienia końcowe

1. Każdy uczestnik Domu zobowiązany jest do zapoznania się z niniejszym regulaminem i do przestrzegania jego postanowień, co potwierdza złożeniem stosownego oświadczenia.

2. Dom nie ponosi odpowiedzialności za uczestnika przebywającego poza placówką – zarówno wtedy, gdy samodzielne wyjście zostało zgłoszone kadrze i odnotowane w książce wyjść, jak również gdy uczestnik opuścił placówkę bez dopełnienia tego obowiązku.

3. Dom nie ponosi odpowiedzialności za rzeczy, sprzęty, gotówkę lub dokumenty wniesione przez uczestnika do placówki.

4. Zmiany do regulaminu wnoszone są w trybie wymaganym dla jego zatwierdzenia.

.....
(podpis)

Oświadczenie

Oświadczam, że zapoznałem/zapoznałam* się z Regulaminem Dziennego Domu Pomocy w i zobowiązuję się do przestrzegania jego postanowień.

Jestem świadomy/świadoma*, że naruszenie przeze mnie obowiązków uczestnika Dzielnego Domu Pomocy w spowoduje uchylene decyzji administracyjnej o przyznaniu mi miejsca w Domu.

.....

(data i czytelny
podpis uczestnika)

* Niepotrzebne skreślić.

2.2. Zakres i standardy świadczonych usług

Organizacja ośrodka wsparcia oraz zakres i poziom świadczonych w nim usług powinien uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa uczestników zajęć oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności. Poszczególne ośrodki wsparcia specjalizują się w udzielaniu wsparcia określonym grupom osób.

Udzielanie wsparcia stanowi realizację zadania publicznego. Organy administracji samorządowej mogą jednak zlecać realizację zadania z zakresu pomocy społecznej, udzielając dotacji na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zleconego zadania:

- 1) organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej,
- 2) osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej.

Ośrodek może świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób niebędących uczestnikami, tzn. na rzecz społeczności lokalnej, szczególnie dla osób wymagających całonocnej opieki oraz osób oczekujących na miejsce w DPS. W przypadku realizacji wsparcia m.in. na rzecz **osób starszych usługami opiekuńczymi** są w szczególności:

- 1) organizacja czasu wolnego,
- 2) umożliwienie udziału w zajęciach terapeutycznych oraz z zakresu usprawniania ruchowego oraz
- 3) inne usługi świadczone przez ośrodek.

Zbliża to zatem formułę ośrodka do formuły klubu seniora. Co ważne, kluby seniora mogą realizować swoje zadania również w formie ośrodków wsparcia jako np. kluby samopomocy. Należy jednak pamiętać, że sformalizowanie tego rodzaju działalności przez kluby seniora generuje dalsze konsekwencje m.in. w zakresie przyznawania prawa do korzystania z usług ośrodka. O przyznaniu prawa pobytu w ośrodku oraz o przyznaniu świadczenia w postaci korzystania z usług opiekuńczych rozstrzyga **decyzją administracyjną kierownik właściwego miejscowo OPS**. Przyznanie prawa do korzystania z tej

formy wsparcia wymaga bowiem wydania decyzji administracyjnej poprzedzonej przeprowadzeniem **wywiadu środowiskowego**.

Sposób świadczenia usług powinien uwzględniać stan zdrowia, sprawność fizyczną i intelektualną oraz indywidualne potrzeby i możliwości uczestnika, a także prawa człowieka, w tym w szczególności prawo do godności, wolności, intymności i poczucia bezpieczeństwa. Należy jednak pamiętać, że uczestnicy ośrodka mają prawo do korzystania z pełnej oferty usług:

- 1) bytowych – prawo do przebywania, korzystania z posiłku, o ile jest przewidziany w regulaminie placówki, utrzymania czystości,
- 2) opiekuńczych – pomoc w podstawowych czynnościach życiowych, niezbędna pomoc w załatwianiu spraw osobistych,
- 3) wspomagających – udział w zajęciach terapeutycznych, udział w zajęciach usprawniania ruchowego, udział w zajęciach z zakresu integracji ze społecznością lokalną.

Szczegółowy zakres usług powinien zostać określony w regulaminie i dostosowany do charakteru danego ośrodka wsparcia.

2.3. Kwalifikacje kadry dziennego domu pomocy

Kolejnym punktem, który ustawodawca pozostawił bez rozstrzygnięcia, są szczegółowe wymagania co do kwalifikacji kadry. Organizując pracę ośrodka wsparcia, należy bowiem pamiętać, że warunkiem prawidłowej i efektywnej realizacji usług bytowych, opiekuńczych i wspomagających jest zatrudnienie odpowiedniej kadry.

Wskaźnik zatrudnienia pracowników merytorycznych musi być określony w wymiarze koniecznym do zapewnienia uczestnikom bezpieczeństwa przy uwzględnieniu stopnia ich sprawności psychofizycznej (wiek, stan zdrowia, stopień niepełnosprawności). Zatrudnionym osobom można powierzać jednocześnie funkcje:

- 1) terapeutyczne,
- 2) opiekuńcze,
- 3) administracyjne,
- 4) obsługi.

Taka sytuacja ma często miejsce w szczególności w mniejszych ośrodkach dysponujących ograniczonymi środkami finansowymi. Z jednej strony pojawia się konieczność weryfikacji wydatków ponoszonych na wynagrodzenia, a z drugiej potrzeba prawidłowej realizacji zadań na rzecz osób korzystających. Liczba uczestników pozostających pod opieką jednego opiekuna, instruktora lub terapeuty w ośrodku musi być odpowiednia do tego, by możliwe było zapewnienie im bezpieczeństwa oraz liczby i rodzaju prowadzonych zajęć. Pracę pracowników merytorycznych i terapeutów wspierają inni pracownicy, których zatrudnienie wynika z potrzeby zapewnienia uczestnikom prawidłowej opieki i bezpieczeństwa.

W celu prawidłowej realizacji zadań konieczna jest współpraca z właściwym miejscowo OPS. Pracownicy socjalni OPS właściwego ze względu na miejsce zamieszkania uczestnika prowadzą pracę socjalną, dokonują weryfikacji jego sytuacji rodzinnej i majątkowej oraz przeprowadzają rodzinny wywiad środowiskowy. Należy zwrócić uwagę, że **nie ma**

formalnych przeszkód, które uniemożliwiałyby funkcjonowanie jednego ośrodka wsparcia dla mieszkańców np. kilku sąsiadujących ze sobą gmin. Wymagałoby to jedynie odpowiednich zapisów w regulaminie ośrodka oraz zawarcia stosownych porozumień między organami wykonawczymi, np. wójtami poszczególnych gmin po uzyskaniu zgody rady gminy na tego rodzaju działanie. Zawarte porozumienie może bowiem zakładać utworzenie jednej placówki oraz ustalenie szczegółowych zasad współpracy między gminami oraz między OPS.

Ważne

Wywiad środowiskowy powinien przeprowadzić pracownik socjalny z ośrodka właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby korzystającej z ośrodka wsparcia.

2.4. Zasady odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia

Zasady odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia określa art. 97 ust. 1 i 5 PomSpołU. Opłatę tę ustala podmiot kierujący w uzgodnieniu z osobą kierowaną, uwzględniając przyznany zakres usług.

Ważne

Opłatę za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych ustala podmiot kierujący w uzgodnieniu z osobą kierowaną, uwzględniając przyznany zakres usług. Osoby nie ponoszą opłat, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego.

Opłatę za pobyt w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ustala podmiot prowadzący, a w przypadku domów prowadzonych przez podmioty uprawnione – podmiot zlecający zadanie, uwzględniając warunki pobytu, w szczególności zakres przyznanych usług oraz obowiązki osoby przebywającej w domu.

Różnicę między ustaloną opłatą, ponoszoną przez osobę za pobyt w domu, a średnim miesięcznym kosztem utrzymania w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ponosi gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania osoby przebywającej w domu. Do określenia średniego miesięcznego kosztu utrzymania w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące średniego miesięcznego kosztu utrzymania w domu pomocy społecznej.

Rada powiatu lub rada gminy w drodze uchwały ustala, w zakresie zadań własnych, szczegółowe zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia i mieszkaniach chronionych.

W PomSpołU precyzyjnie określono zasady ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach oraz wskazano **podstawy zwolnienia z ponoszenia odpłatności**. Opłata za pobyt w powyższych placówkach nie jest zwrotem wydatków za korzystanie ze świadczeń określonych w przepisach PomSpołU. W razie ponoszenia odpłatności za korzystanie ze wsparcia danego ośrodka osoba jedynie partycypuje w kosztach, natomiast różnica w zakresie ponoszenia odpłatności a **realnym kosztem utrzymania placówki ponoszona jest przez gminę**. Ciekawe na gruncie PomSpołU jest rozwiązanie, w myśl którego opłata za pobyt jest uzgadniana z osobą kierowaną. Ostatecznie jednak podmiot kierujący wydaje w tej sprawie decyzję administracyjną. Skierowanie nie następuje zatem w formie umowy, uzgodnienia czy też porozumienia. **Podstawą udzielenia tej formy**

wsparcia pozostaje decyzja administracyjna. Konieczne jest zatem wydanie dwóch rozstrzygnięć – o skierowaniu oraz o ustaleniu odpłatności, przy czym rozstrzygnięcia te mogą nastąpić w jednej decyzji administracyjnej.

Analizując sytuację dotyczącą ustalenia wysokości odpłatności za korzystanie z ośrodka, należy zwrócić uwagę, że mimo zachowania przez organ władczych kompetencji w zakresie ustalania zasad pobytu w drodze decyzji administracyjnej, nie może on narzucić osobie kierowanej wysokości opłaty za przyznaną formę pomocy. Jednocześnie to organ wydający decyzję ponosi odpowiedzialność za prawidłowość jej wydania oraz dalszą realizację. Przepis ten może być jednak niespójny – organy administracyjne korzystają bowiem z powierzonego im władztwa administracyjnego i ustalają odpłatność według ustalonych zasad, informując jedynie korzystającego o proponowanym sposobie załatwienia sprawy. Ustalenie opłaty musi jednak uwzględniać warunki pobytu, w szczególności zakres przyznaných usług. Wysokość ponoszonej opłaty związana będzie również niejako ze standardem świadczonych usług.

Ważne

Ustalenie odpłatności za pobyt w ośrodku następuje w drodze decyzji administracyjnej. Podstawą jej wydania decyzji jest ustalenie sytuacji rodzinnej, dochodowej i majątkowej osoby ubiegającej się lub rodziny – łącznie na podstawie:

- 1) wywiadu środowiskowego (rodzinnego),
 - 2) zaświadczenia o dochodach osoby ubiegającej się,
 - 3) zaświadczenia o dochodach wszystkich członków rodziny wspólnie gospodarujących.
-

3. Finansowanie domów dziennego pobytu dla seniorów (Senior-WIGOR i Senior+)

3.1. Program Senior-WIGOR

Ze względu na zmiany demograficzne obecnie największe zapotrzebowanie powstaje na wsparcie świadczone przez dzienne domy samopomocy. Aby zmotywować samorządy do inicjowania działań na rzecz osób starszych i rozbudowy infrastruktury w zakresie zwiększenia liczby dziennych domów samopomocy na rzecz seniorów, na poziomie MRPiPS powstało szczególne narzędzie finansowania tego rodzaju wsparcia przeznaczone tylko i wyłącznie dla określonej grupy osób. Koszty odpłatności są pokrywane w znacznym stopniu ze środków pochodzących z ministerstwa z programu Senior-WIGOR. Gmina zaś jedynie partycypuje w utrzymaniu placówki.

Celem strategicznym programu jest wsparcie seniorów poprzez dofinansowanie działań JST w rozwoju na ich terenie sieci dziennych domów Senior-WIGOR, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek samorządu, charakteryzujących się:

- 1) niskimi dochodami,

- 2) wysokim odsetkiem seniorów w populacji ogółem lub
- 3) brakiem infrastruktury pomocy społecznej służącej do realizacji usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych poza miejscem ich zamieszkania.

Program adresowany jest do osób niepracujących w wieku 60+. W programie określono podstawowe zasady oferowanego wsparcia m.in. w zakresie minimalnych standardów, które muszą zapewnić dofinansowane jednostki. Dzielne domy pomocy Senior-WIGOR przewidują świadczenie wsparcia co najmniej 8 godzin dziennie od poniedziałku do piątku. Zapewniony jest także ciepły posiłek.

Ważne

W 2018 r. środki finansowe w ramach programu zostaną rozdysponowane na dwa moduły:

- 1) moduł I konkursu – utworzenie i/lub wyposażenie oraz ewentualne zapewnienie funkcjonowania dzielnego domu Senior-WIGOR,
- 2) moduł II konkursu – zapewnienie funkcjonowania już istniejących dzielnego domów Senior-WIGOR.

Wymagany wkład własny to minimum 20% wartości projektu.

Jednostka samorządu terytorialnego może uzyskać jednorazowe wsparcie finansowe do 80% całkowitego kosztu realizacji zadania, które nie mogło przekroczyć 250 tys. zł. Na adaptację budynku przewidziano nie więcej niż 180 tys. zł, natomiast na wyposażenie domu jednorazowa kwota dotacji nie mogła być wyższa niż 70 tys. zł. W ramach programu Senior-WIGOR przewidziano również możliwość dofinansowania z budżetu państwa 1/3 kosztów utrzymania seniora w dzielnym domu, ale nie więcej niż 200 zł miesięcznie. Kwota ta nie była kwotą wystarczającą, dlatego konieczne było pobieranie opłat za pobyt osoby starszej w dzielnym domu pobytu Senior-WIGOR. Jednocześnie gminy, w ramach posiadanych środków własnych, partycypowały w kosztach, zwiększając wkład własny, aby umożliwić wyposażenie placówek oraz ich realne funkcjonowanie.

Na tym etapie nie sposób nie odnieść się do wysokości dofinansowań **przewidzianych** w 2018 r. dla jednego uczestnika w innych placówkach wsparcia dzielnego:

- 1) środowiskowy dom samopomocy – 1268 zł miesięcznie na 1 uczestnika,
- 2) warsztat terapii zajęciowej – 15 996 zł rocznie na 1 uczestnika,
- 3) dzienny dom Senior-WIGOR – 200 zł miesięcznie na 1 uczestnika (obecnie 300 zł miesięcznie w dzielnym domu i 200 zł miesięcznie na 1 uczestnika w klubie samopomocy).

Z punktu widzenia gminy decyzja o utworzeniu dzielnego domu Senior-WIGOR wymaga największego zaangażowania i udziału finansowego. O ile WTZ oraz ŚDS mogą być niezależne finansowo od gminy, o tyle taka sytuacja w przypadkach domów Senior-WIGOR jest niemożliwa. Porównanie to przedstawia jedynie aspekt zaangażowania środków własnych przez gminę. Pamiętać bowiem należy, że placówki te mają zdecydowanie inny charakter – jako jedyne w zestawieniu są ukierunkowane bezpośrednio na wsparcie osób starszych i poprawę jakości ich życia. Nie są związane z niepełnosprawnością, chorobą czy też zaburzeniami psychicznymi. Decyzję o utworzeniu określonego typu placówki należy podjąć zatem nie tylko na podstawie analiz finansowych co do możliwości

pozyskania środków zewnętrznych, ale również celów i problemów społecznych występujących na danym terenie.

Ważne

Z danych MRPiPS opracowanych na potrzeby realizacji programu Senior-WIGOR wynika, że w nadchodzących latach w Polsce systematycznie zwiększać się będzie liczba i udział w życiu społecznym osób starszych. Do 2025 r. 28% ludności będzie w wieku co najmniej 60 lat. Za ok. 20 lat będą oni stanowić już 1/3 populacji. Ważne jest, by podjąć odpowiednie kroki, skierowane bezpośrednio do seniorów.

Program wspiera JST w rozwoju na ich terenie sieci dziennych domów Senior+ oraz klubów Senior+. Na program przeznaczono 340 mln zł (z tego w 2016 r. – 40 mln zł, w 2017 r. – 30 mln zł, w 2018 r. – 80 mln zł, w 2019 r. – 80 mln zł, w 2020 r. – 80 mln zł). Według szacunków MRPiPS liczba dziennych domów Senior+ wyniesie w 2020 r. ok. 323. Klubów ma powstać ok. 650, z bezpośredniego wsparcia skorzysta ponad 51 tys. seniorów.

3.2. Program Senior+

3.2.1. Założenia i cele programu Senior+

W 2017 r. wprowadzono zmiany w programie Senior-WIGOR, który po przekształceniu ma nową nazwę Senior+. Zmiany dotyczą m.in. wprowadzenia **nowej formy placówki** – klubu Senior+, kwot dofinansowań na funkcjonowanie, jednorazowego wsparcia finansowego oraz standardów lokalowych.

W programie Senior+ wprowadzono następujące zmiany:

- 1) jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie dziennego domu Senior+ zwiększono do maksymalnie 300 tys. zł; co ważne wysokość środków finansowych z budżetu państwa przeznaczonych na przebudowę lub remont pomieszczeń lub budynku nie może być wyższa niż 250 tys. zł; dodatkowo jednorazowa kwota dotacji przeznaczona na wyposażenie dziennego domu Senior+ nie może być wyższa niż 80 tys. zł;
- 2) dofinansowanie na utworzenie klubu Senior+ wynosi 150 tys. zł, a na jego wyposażenie 25 tys. zł; wysokość środków finansowych z budżetu państwa przeznaczonych na przebudowę lub remont pomieszczeń lub budynku nie może być wyższa niż 125 tys. zł; dodatkowo jednorazowa kwota dotacji przeznaczona na wyposażenie klubu Senior+ nie może być wyższa niż 25 tys. zł;
- 3) obniżono wymogi określające, co musi uwzględniać minimalny standard warunków lokalowych dla dziennego domu Senior+;
- 4) zmieniono minimalny poziom zatrudnienia pracowników w celu umożliwienia dostosowania przez samorządy placówek do lokalnych potrzeb:
 - a) w domu Senior+ będzie musiał być zatrudniony co najmniej jeden pracownik oraz jeden specjalista na 15 seniorów; w zależności od potrzeb w placówce może być zatrudniony inny specjalista w wymiarze czasu odpowiednim do potrzeb placówki,

- b) w klubie Senior+ musi być zatrudniony co najmniej jeden pracownik oraz specjalista w pożądanym zakresie w wymiarze czasu odpowiednim do potrzeb placówki.

Celem strategicznym programu Senior+ jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym seniorów poprzez rozbudowę infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w placówkach Senior+ przy dofinansowaniu działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci dziennych domów i klubów Senior+. Idea wiąże się z rozbudową systemu wsparcia dziennego dla osób starszych. Istotnym elementem programu jest połączenie zaangażowania środków finansowych JST, środków pochodzących z programu rządowego oraz zaangażowania organizacji pozarządowych. Rozwój tej formy działalności ma istotne znaczenie zarówno w miastach, jak i środowiskach wiejskich, gdzie oferta wsparcia dziennego dla osób starszych była znikoma ze względu na ograniczone możliwości finansowania tego typu działalności ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego.

Program Senior+ na lata 2015–2020 jest programem wieloletnim, a wsparcie JST przekazywane jest w formie dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu pomocy społecznej, przy czym wysokość dotacji, zgodnie z treścią art. 115 ust. 1 PomSpołU, nie może przekroczyć 80% całości kosztów realizowanego zadania. Z uwagi na ogólną tendencję wzrostu współpracy JST z organizacjami pozarządowymi na podstawie art. 25 ust. 1 i 5 PomSpołU możliwe jest zlecenie realizacji zadania w zakresie realizacji programu organizacjom pozarządowym. Zadanie to nadal jest zadaniem publicznym i podlega bezpośredniemu nadzorowi JST. Zlecenie realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej odbywa się po uprzednim przeprowadzeniu konkursu ofert.

Ważne

Zlecenie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej nie może obejmować:

- 1) ustalania uprawnień do świadczeń, w tym przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych,
- 2) opłacania składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne,
- 3) wypłaty świadczeń pieniężnych.

Jeżeli JST nie decyduje się na powierzenie realizacji zadania organizacji pozarządowej w drodze konkursu, istnieje również możliwość realizacji zadań na podstawie **umów partnerskich**, których realizację zakłada art. 5 ust. 2 PożPubWolontU. Celem pozostaje społeczna aktywizacja osób starszych, a także realizacja i promowanie działań prozdrowotnych obejmujących także usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, a także oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej, w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym. W ramach programu udostępniana jest seniorom infrastruktura pozwalająca na aktywne spędzanie wolnego czasu, a także zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

Realizacja zadań w ramach wsparcia w zakresie rozbudowy opieki instytucjonalnej dla osób starszych jest spójna z założeniami rozwoju i wsparcia klubów seniora korzystających głównie z dofinansowania w ramach programu ASOS (zagadnienie to zostało omówione szerzej w części III). Istotą jest zapobieganie procesom wykluczenia społecznego

osób starszych, a tym samym zmniejszenie realnych kosztów, jakie społeczeństwo musi ponieść w związku z koniecznością zapewnienia wsparcia całodobowego lub wsparcia w zakresie usług opiekuńczych osobie, która nie jest w stanie samodzielnie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych, tzn. realizować podstawowych zadań związanych z codziennym funkcjonowaniem.

W ramach omawianego programu możliwe jest utworzenie **nowej placówki w budynku znajdującym się w zasobach JST**. Zakup bądź budowa nowego obiektu kwalifikowalnego w ramach projektu nie stanowi kosztu kwalifikowalnego. Tworzenie placówki polega na przebudowie lub remoncie, w rozumieniu przepisów PrBud, już istniejących obiektów albo ich części, i realizacji usług w zakresie dostosowanym do potrzeb seniorów. Jednostka samorządu może wykorzystać pomieszczenia, które zostały przebudowane lub wyremontowane w ramach inwestycji finansowanych z PROW (zapewniając również spełnienie kryterium trwałości tej inwestycji).

3.2.2. Zasady funkcjonowania i finansowania placówek Senior+

Zasady funkcjonowania placówek oraz tryb kwalifikowania osób do uczestnictwa w działaniach realizowanych przez placówkę wynikają z przepisów PomSpołU. Kryteria uczestnictwa seniorów oraz zakres działania placówek typu Senior+ określa jednostka samorządu, która jest beneficjentem programu.

Ważne

O co można ubiegać się w ramach programu Senior+

W ramach programu uprawnione podmioty, w trybie otwartego konkursu ofert, mogą ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na:

- 1) moduł 1 – jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie placówki w wysokości do 80% całkowitego kosztu realizacji zadania, **które nie może być wyższe niż 300 tys. zł w przypadku dziennego domu Senior+ oraz 150 tys. zł w przypadku klubu Senior+**, z tym że wysokość środków finansowych z budżetu państwa przeznaczonych w ramach powyżej wskazanej kwoty na przebudowę lub remont pomieszczeń lub budynku nie może być wyższa niż 250 tys. zł w przypadku dziennego domu Senior+ oraz 125 tys. zł w przypadku klubu Senior+; natomiast jednorazowa kwota dotacji przeznaczona na wyposażenie dziennego domu Senior+ nie może być wyższa niż 80 tys. zł, a w przypadku klubu Senior+ 25 tys. zł,
- 2) moduł 2 – zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek; dofinansowaniu z budżetu państwa w każdym roku kalendarzowym, w trybie konkursowym, mogą podlegać działania związane z bieżącym utrzymaniem placówki; rocznie kwota dofinansowania na działalność bieżącą placówek uruchomionych w ramach programu wynosić będzie miesięcznie na utrzymanie jednego miejsca nie więcej niż 300 zł w dzienny domu Senior+ oraz nie więcej niż 200 zł w klubie Senior+, przy czym dotacja nie może stanowić więcej niż 40% całkowitego kosztu realizacji zadania.

Decydując się na realizację zadań w ramach programu Senior-WIGOR czy też obecnie realizowanego programu Senior+, JST musi zakładać konieczność **zaangażowania środków własnych** przede wszystkim już na etapie utworzenia i wyposażenia placówki. Podobna sytuacja dotyczy dalszego funkcjonowania takiego ośrodka bądź klubu. Koszt uzyskanego wsparcia na jednego uczestnika w wysokości 300 zł lub 200 zł miesięcznie